

01.08.1944

Wybuch powstania warszawskiego

Bezpośrednio po kapitulacji Warszawy w 1939 r. zaczęto tworzyć konspiracyjne struktury, zwane Polskim Państwem Podziemnym, podlegające zwierzchnictwu polskiego rządu na uchodźstwie. Powstała Delegatura Rządu na Kraj – delegat sprawował władzę nad oddziałami zbrojnymi, polskimi sądami konspiracyjnymi i partiami politycznymi.

Jeszcze w obleganej Warszawie powstała Służba Zwycięstwu Polski, przekształcona w listopadzie 1939 r. w Związek Walki Zbrojnej. W lutym 1942 r. ZWZ przemianowano na Armię Krajową, na jej czele stał gen. Stefan Rowecki „Grot”. Pod koniec 1942 r. AK liczyła ok. 200 tys. żołnierzy i była największą konspiracyjną organizacją wojskową w Europie. Prowadziła akcje zbrojne: odbijanie więźniów, wysadzanie strategicznych obiektów, ostrzeliwanie posterunków niemieckich, wykonywanie wyroków na zbrodniarzach wojennych skazanych przez polski sąd. W odwecie za akcje zbrojne Niemcy dokonywali publicznych egzekucji bezbronnej ludności cywilnej i więźniów. Podstawowym zadaniem AK było przygotowanie polskich oddziałów do regularnej walki, którą zamierzano podjąć w momencie, gdy sytuacja międzynarodowa będzie dawać szanse na zwycięstwo aliantów.

Polskie Państwo Podziemne (PPP) organizowało też tajne nauczanie, gdyż Niemcy zakazali nauczania na poziomie wyższym niż podstawowy, a w szkołach powszechnych nie było lekcji polskiej historii i geografii ani języka polskiego. Pod okupacją odbywały się tajne komplety szkół średnich i uczelni. Organizowano konspiracyjne egzaminy państwowe: matury i egzaminy dla studentów. Profesorowie narażali własne życie i życie swoich rodzin. Polscy architekci, urbaniści i inżynierowie pracowali nad planami odbudowy kraju po wojnie. PPP wydawało konspiracyjną prasę, drukowało zakazaną przez Niemców polską literaturę, organizowało wydarzenia kulturalne i religijne. Mimo groźby kary śmierci inteligencja bohatersko walczyła o podtrzymanie ducha polskości wśród młodych ludzi.

W styczniu 1944 r. AK ogłosiła akcję „Burza” – akcję dywersyjną na tyłach wycofującej się armii niemieckiej. Polacy chcieli zająć opuszczane przez Niemców placówki, zanim zrobi to Armia Czerwona, i wystąpić jako prawowity gospodarz. AK zależało na tym, żeby nie dać Rosjanom pretekstu do obsadzania lokalnych ośrodków władzy ich ludźmi i nie dopuścić do wprowadzenia na zajętych terenach władzy komunistycznej. Początkowo Warszawa nie miała być objęta akcją, ale w miarę posuwania się Armii Czerwonej w głąb Polski zapadła decyzja o wystąpieniu zbrojnym w stolicy. AK zamierzała samodzielnie

wyzwolić Warszawę, zanim wkroczą tam Sowieci. Wobec planów Stalina, który chciał włączyć Polskę do ZSRR jako kolejną republikę, polski rząd pragnął wzmocnić pozycję Rzeczypospolitej – jako niepodległego kraju – w powojennych rokowaniach.

Powstanie warszawskie wybuchło 1 sierpnia 1944 r. i trwało 63 dni. Polacy działali praktycznie w osamotnieniu – nieliczne alianckie zrzuty broni, leków i żywności nie pomogły znacząco w krwawej walce. Stalin postanowił, że nie będzie w żaden sposób wspierać Polaków, i spokojnie czekał, aż Warszawa wykrwawi się w starciu z Niemcami.

Gdy AK rozpoczęła walkę o stolicę, miała do dyspozycji ok. 40 tys. żołnierzy, którym brakowało niemal wszystkiego: broni, amunicji, żywności. Oddziały AK wsparli żołnierze Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ) i Armii Ludowej (AL). Niemcy jednak zaangażowali znaczne siły, więc powstanie, mimo bohaterskiej walki Polaków, było skazane na porażkę. Poległo ok. 20 tys. żołnierzy. Hitler postanowił ukarać miasto, skazując je na zniszczenie, a ludzi – na zagładę. W olbrzymiej masakrze ludności cywilnej na warszawskiej Woli w pierwszych dniach powstania zamordowano kilkadziesiąt tysięcy cywilów, w tym kobiety, dzieci, starców i pacjentów szpitali. Przez dwa miesiące walk w stolicy śmierć poniosło ok. 200 tys. cywilów. Po upadku powstania ludność Warszawy wysiedlono – ludzie masowo trafiali do obozów pracy i obozów koncentracyjnych, gdzie także masowo umierali z powodu niezwykle trudnych warunków życia. Opustoszałe miasto Niemcy ogołocili ze wszystkiego, co nadawało się do wywiezienia i wykorzystania. Pozostałości kultury polskiej zaciekle niszczone. Kamienice, które przetrwały powstanie, podpalano jedną po drugiej, by unicestwić również historyczną substancję miasta. Część Warszawy położona po lewej stronie Wisły praktycznie przestała istnieć.

Historia powstania warszawskiego to przede wszystkim dramatyczna historia młodych polskich żołnierzy, którzy po pięciu latach okupacji walczyli tak zaciekle, że budziło to podziw nawet wśród niemieckich dowódców. Jednocześnie, ze względu na tragiczny bilans powstania, decyzja AK o jego rozpoczęciu jest jedną z najbardziej dyskutowanych kwestii w polskiej historii XX w.

Korekta polskiej wersji: Marta Durczyńska

Anna Buchner

References:

Translated by Mikołaj Sekrecki

